

Ljubljana, 31.1.2012

Stališče
Strateškega sveta za tehnološko in inovacijsko politiko pri GZS
do Obzorja 2020

Strateški svet za tehnološki razvoj pri GZS v splošnem pozitivno ocenjuje usmeritve in predvidene ukrepe novega programa za raziskave in inovacije. Ključne usmeritve se skladne s sprejeto Raziskovalno in inovacijsko strategijo Slovenije 2011-2020 in poudarki, ki jih je zagovarjalo in uveljavilo gospodarstvo: povezovanje v celotni inovacijski verigi, od raziskav do trga, osredotočenost in intenziviranje vlaganj na ključna tehnološka področja in področja specializacije, povezovanje in dopolnjevanje programov za doseganje sinergij in večje učinkovitosti vlaganj ter povečanje vlaganj v krepitev inovativnosti gospodarstva in še zlasti spodbujanje hitrejši rasti inovativnih podjetij.

Nov okvirni program EU za raziskave in inovacije združuje obstoječe raziskovalne programe v en celovit program, ki naslavlja izzive integralne industrijske politike, kako ohraniti (vzdrževati) globalno konkurenčnost evropske industrije, evropski socialni družbeni model, ki se sooča z ostro konkurenco rastočih držav Azije in Amerike.

Pomeni okrepljeno usmeritev raziskovalne in inovacijske politike v EU in državah članicah v smereh okoljskih in gospodarskih izzivov - energetske varnosti, varčnega in z uporabo virov učinkovite družbe; reševanje podnebnih sprememb in varovanje okolja; reševanja problemov staranja prebivalstva, mobilnosti in pretoka informacij. Gre za ohranjanje in ustvarjanje delovnih mest.

SS TP pozdravlja združevanje raziskovalnih programov in programov v podporo inovacijam za doseganje sinergij in zelenih učinkov. Poudarja potrebo po nujnem povezovanju in dopolnjevanju tudi z drugimi programi EU in držav članic, zlasti s kohezijsko politiko, politiko izobraževanja in notranjega trga. SS TP poudarja, da je potrebno preprečiti podvajanje enakih razpisov v različnih programih. EU instrumenti morajo biti usklajeni z nacionalnimi, predstavljati morajo dopolnitve nacionalnih instrumentov. Dodana vrednost EU programa je doseganje kritične mase in sinergij, med katerimi je potrebno še zlasti izpostaviti usklajenost med ukrepi na področju raziskav in inovativnosti ter razvoja notranjega trga, zlasti urejanja področja intelektualne lastnine in standardizacije. Dodana vrednost EU programa je tudi vključevanje nacionalnih podjetij in inovativnih skupin (Centri odločnosti, Kompetenčni centri, Razvojni centri) v evropska razvojno-raziskovalna partnerstva, s tem pa pospeševanje sodelovanja pri »future enabling technologies – FET«

Program predvideva strateška vlaganja v raziskave, razvoj, preizkušanje in uvajanje rešitev ter s tem pokrivanje celotne inovacijske verige, od raziskav do trga. Tej ključni usmeritvi, ki izhaja iz ugotovljene nižje učinkovitosti vlaganj v raziskave v preteklem obdobju, sledijo zastavljeni programski cilji in ukrepi; strateška vlaganja v raziskave in inovacije na področjih ključnih tehnologij, izboljšanje dostopa do virov financiranja za tvegane faze razvoja in krepitev inovacijski sposobnosti, zlasti v malih in srednje velikih podjetjih. Za doseganje zelenih učinkov so bistvenega pomena spremembe v izvedbenih strukturah. Pri tem zlasti poudarjamo:

- Vodilna vloga industrije pri oblikovanju programov in izvedbenih ukrepov je ključnega pomena. Industrija, v sodelovanju z raziskovalno skupnostjo, mora biti vključena v definiranje prioritetenih tem. Program mora biti odprt tako za nove strateške iniciative »od zgoraj navzdol« kot tudi za predloge »od spodaj navzgor«. Pri tem je zlasti za manjše in manj razvite države, kot je Slovenija,

pomembna tudi njihova vključenost v »skupine na visoki ravni«, ki opredeljujejo prioriteta področja »od zgoraj navzdol«.

- Potrebne so prilagoditve obstoječih in razvoj novih učinkovitih instrumentov za podporo razvoju tehnologij in produktov v fazah testiranja, demonstriranja in potrjevanja, tako v obliki donacij, finančnih instrumentov za izboljšanje dostopa do lastniških in dolžniških virov financiranja kot tudi drugih mehanizmov. Pri tem še zlasti izpostavljamo nujnost krepitev in razvoja sistemov za spodbujanje razvoja trgov in omogočanje tržnih aplikacij, zlasti sistema inovativnih in predkonkurenčnih javnih naročil, razvoja vodilnih trgov, pilotnih in demonstracijskih projektov in drugih. SS TP opozarja na nujnost jasnejših definicij in opredelitve načina implementacije »predkonkurenčnih javnih naročil« ter drugih novih instrumentov za sofinanciranje inovacij.
- Potrebna je krepitev podpore povezovanju in razvoj učinkovitih instrumentov za financiranje skupnih programov na osnovi javno-zasebnega partnerstva, ki bo povezovalo iniciative na področju vlaganj v raziskave, ključne tehnologije in družbene izzive.

Krepitev konkurenčnosti Evropske industrije zahteva močno tehnološko bazo in industrijske kompetence. Sposobnost uporabe, razvoja in uvajanja novih tehnologij v tržne produkte in storitve je ključni faktor konkurenčnosti industrije. SS TP podpira usmeritev v pospešitev vlaganj v ključne tehnologije in ukrepe za pospešitev tržne aplikacije, ki podpirajo konkurenčno rast tako obstoječih kot novih industrij in sektorjev. Podpira prednostna področja informacijsko komunikacijskih tehnologij, nanotehnologij, naprednih materialov, biotehnologije, vesoljskih tehnologij in naprednih proizvodnih tehnologij in procesov. V povezavi s tem še zlasti pozdravlja poudarjen pomen vlaganj v tehnološke in tudi ne tehnološke inovacije ter razvoj novih poslovnih modelov. SS TP pri tem izpostavlja pomen horizontalnih vsebin, kot so trajnostne tehnologije (URE, OVE).

Izboljšanje dostopa do virov financiranja v tveganih fazah razvoja je prednostna usmeritev, ki prav tako naslavlja primerjalno nižjo učinkovitost vlaganj v raziskave in razvoj, to je uspešnost in hitrost uvajanja novih tehnologij in produktov na trg. Okrepitev obstoječih finančnih instrumentov za izboljšanje ponudbe kreditov in garancij za rizične faze razvoja (RSFF) ter ponudbe lastniških virov financiranja je nujna. Pri tem poudarjamo, da je potreben nadaljnji premislek in prilagoditev finančnih instrumentov tako, da bodo dopolnjevali obstoječe ter spodbujali nove iniciative in programe držav članic, s tem pa zagotavljali boljšo dostopnost, zlasti za mala in srednje velika podjetja v vseh državah članicah. Dodana vrednost finančnih instrumentov na nivoju skupnosti je v združevanju kritične mase sredstev in preseganju ovir za čezmejno povezovanje in vlaganja. Na drugi strani pa morajo instrumenti odgovarjati na potrebe posameznih regij in zagotavljati enako dostopnost. Razvoju instrumentov mora slediti tudi prilagajanja zakonodajne ureditve skupnosti in držav članic. SS TP opozarja na nevarnost v Obzorje vgrajenega mehanizma, ki bi omogočil »protekcijonizem« članic EU 15, ki so največje koristnice EU sredstev. Meni, da bi morali biti v evalvacijske komisije v večji meri vključeni strokovnjaki RR sfere in podjetij vseh članic EU 27, ne le EU-15.

Povečevanje inovativnosti v malih in srednje velikih podjetjih je pomembna prednostna tema. Cilj programov je spodbuditi rast, ustvarjanje več hitro rastočih in mednarodno aktivnih podjetij. Aktivnosti Evropske skupnosti morajo biti usmerjene tako, da dopolnjujejo programe in ukrepe za podporo MSP v državah članicah, zlasti v okviru kohezijske politike, ter tako omogočajo doseganje večjih učinkov. SS TP opozarja na opredelitev dodatnih kriterijev in informacij, ki so potrebne za odločanje o utemeljenosti financiranja razvojnih projektov enega samega sodelujočega podjetja. Če gre za prenesen program CIP–EcoInnovation, se podpira nadaljevanje programa z enakim načinom delovanja, kot je bilo doslej. V nasprotnem primeru je potrebno upoštevati načelo subsidiarnosti (3b

člen PDEU), ki določa, da Skupnost na ravni EU ukrepa le, če države članice na nacionalnih in regionalnih ravneh ne morejo doseči zadanih ciljev, ali pa ima ukrepanje na ravni EU veliko Evropsko dodano vrednost.

Pomembno je tudi povečevanje vključevanja MSP v mednarodne raziskovalne in inovacijske verige. Pri tem je ključna vloga EU zagotavljanje pogojev za povečevanje deleža MSP v vseh programih skupnosti za raziskave in inovacije. Pri tem še predlagamo, da se ciljni delež doseganja 15% vključenih MSP v nove programe poveča, saj je ta odstotek že dosežen v sedanji finančni perspektivi.

SS TP pozdravlja predvidene poenotenje in poenostavitve pravil sodelovanja v programih, enotno stopnjo financiranja, enotna merila ocenjevanja, poudarek na učinkih ter enostavnejša pravila za donacije. Opozarja pa na nujnost, da se pri razpisih upoštevajo razlike v razvitosti, tehnološki in inovacijskih sposobnosti posameznih držav in regij. Preprečiti je treba, da bi vstopnim pogojem zadoščale le že do sedaj uspešne države, tehnološko in inovacijsko manj razvitim državam in regijam pa bi se položaj še dodatno poslabšal.

SS TP posebej opozarja, da je potrebno v zvezi z upravičenimi stroški razlikovati med upravičenimi stroški za RR ter upravičenimi stroški za inovacije, saj se le-ti med sabo razlikujejo; posebno pozornost terja tudi opredelitev subvencij za tržno zanimive tehnologije, ki po današnjih pravilih zapadejo načelom državnih pomoči.

SS TP opozarja tudi na potrebo po uvajanju večje prožnosti pri izvajanje projektov, uveljavljanje sprememb, še posebej v skupnih projektih in pri konzorcijih partnerjev (npr. pri izstopih partnerjev iz že oblikovalnih projektnih konzorcijev), kar je še zlasti izpostavljeno v času ekonomske krize. Dodatno SS TP predlaga, da se natančneje definirajo ukrepi za zvišanje uspešnosti udeležbe držav članic EU 12 v Obzorju 2020.

SS TP pričakuje, da se bodo poenostavitve, ki jih uvaja Obzorje 2020, prenesle tudi na področje upravljanja s kohezijskimi skladi – da se bodo poenostavljena pravila odrazila tudi v slovenski praksi.

Tema izobraževanja, ki predstavlja enega ključnih faktorjev za konkurenčnost Evropske industrije, je zajeta v programu Marie Curie. Podatki, zajeti v predstavitvi programa kažejo na ključni razkorak; delež raziskovalcev v poslovnem sektorju v EU je 46%, na Kitajskem 69%, Japonskem 73% in ZDA kar 80%. Program MC predvideva prilagoditve in nove ukrepe, ki odgovarjajo na ta izziv, vendar je potreben še dodaten razmislek in dopolnitev ukrepov. SS TP meni, da program premalo poudarja področje izobraževanja, razvoja in mobilnosti kadrov (še posebej prehodi raziskovalcev iz JRZ v gospodarstvo). Posebej izpostavlja pomen ustreznega izobraževanja (strokovna znanja, ustvarjalnost, design,) mladih - nujnost vključevanja predmeta »inovativnost in ustvarjalnost« že v osnovne šole. SS TP tudi opozarja na diskriminatorno višino povrnjenih dnevnih stroškov za raziskovalca, ki se lahko, glede na države članice, razlikujejo tudi večkrat po 100%. Gre za enakovredno opravljeno delo, ki je za določene države bistveno podcenjeno. Zato se lahko na srednji rok pričakuje še večji odliv možganov iz manj razvitih držav članic v bolj razvite, s čimer se bo konkurenčni položaj manj razvitih le še slabšal.

SS TP pričakuje, da bo kljub cilju povečanja javnih sredstev za RR (Europa 2020) povpraševanje po njih še vedno presegalo ponudbo. Zato je potrebno slovenske prioritete uskladiti z evropskimi na način, ki bo prinesel največji možni multiplikatorni učinek za slovensko gospodarstvo in tudi JRZ. SS TP se bo zavzemal za legitimnost stališč do Obzorja 2020 s strani vseh vključenih deležnikov: ministrstev,

gospodarstva in raziskovalne sfere. Zavedamo se namreč, da je za strokovno argumentacijo slovenskih stališč pred Evropsko komisijo potreben najširši konsenz predstavnikov inovacijskih skupin.

Od nove Vlade RS pričakujemo, da bo nadaljevala izvajanje RISS, saj lahko vodi do bolj uspešnega sodelovanja Slovenije v programu za raziskave in inovacije Obzorje 2020; le-temu pa mora prilagoditi tudi sestavo ključnih ministrstev, kar pomeni, da se znanost in tehnologija ne smeta ločiti, sicer bi to pomenilo bistveno blokado za izvajanje sprejete RISS.

Alenka Avberšek
Izvršna direktorica GZS za
zakonodajo in politike